

Mikä on olennaista aivosairaahan ihmisen kuntoutuksessa

11.9.2009

Eeva Leino
kuntoutuslääkäri TAYS
dosentti KY

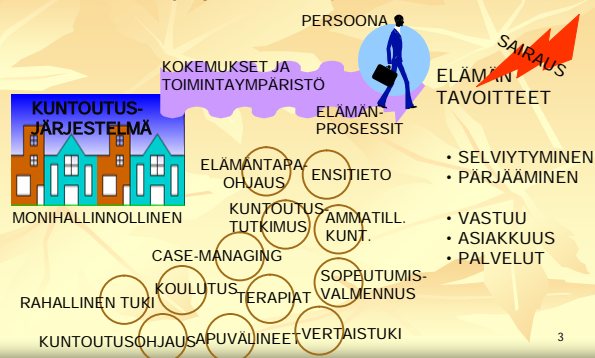
1

Jäsennys

- kuntoutuksen ulottuvuuksista palvelujärjestelmä kuntoutuja, toimintakyky, kuntoutustavoite
- aivosairaus
- aivot ja kuntoutuminen
- ihminen ympäristössään
- mikä on olennaista

2

Kuntoutuminen on ihmisen muutos- ja kehitysprosessi, jota kuntoutusjärjestelmän palvelut tukevat

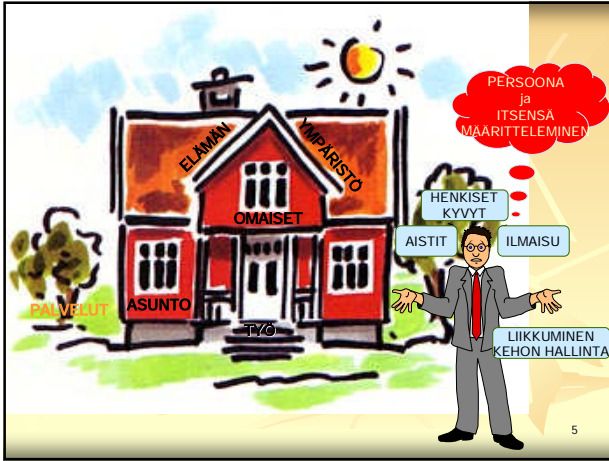

3

"Kuntoutus toimii yhteiskunnallisena tasapainottajana"...

4

- taipumukset
- temperamentti
- voimavarat
- joustamiskyky
- toimintatapa ja -kulttuuri
- "tuuri" - esim. missä elämän vaiheessa mitäänkin sattuu

"Tämä on uskomatonta. Tekisi mieli lähteä ulos, mutta en uskalla. Jos lähten, tulee kuitenkin kohtaus... Nyt meinaa seinät kaatuu, kun ketään ei ole paikalla ja pitäisi mennä kirjastoon eikä uskalla. ... Uskomaton olo, kun olen aina ennen yksin tullut ja mennyt..."

nimim. Jatta

(ote Epilepsia-lehdestä kev. -09, lukijakirjoitus)

7

Kuntoutuminen: kova juttu

Yksilöllisenä muutos- ja kehitysprosessina

menetykset   vahvuuksien löytäminen

pelko   omassa elämässä selviytyminen

minuuden perustat   tulevaisuuteen suuntautuminen

8

kuntoutustavoite

"työelämään" – ei ainoa tavoiteltava

- kyky huolehtia itsestään
- tasapainoinen, mielekäs eläminen

"mittaaminen" ja sen oikeutus

9

Kuntoutustarve

- esim. henkilökohtaista apua, tukitoimia
- kognitiivisia apuneuvoja
- terapiaa, harjoitteita
- tietoa, neuvoja
- vertaistukea, rohkaisua, "kokemusvalmennusta"

10

Toimintakyky

liikkuminen, aistit
ADL
kommunikointi
kognitiiviset kyvyt

toiminnan suunnittelukyky, aloitekyky, sujuvuus
tarkkaavuus, oppimiskyky, muisti
riskien ja vaaran arviointi
vireys, jaksaminen

Näkyvät ja "näkymättömät" vammat ja sairaudet

- toimintakyvyn ulottuvuudet
  - fyysiset
  - psyykkiset
  - sosiaaliset
  - ekonomiset

11

"Tietoyhteiskunnan" työkykyvaatimukset

Ammatilliset

erityisosaaminen (alakoht. ammattitaito)
atk-taidot
tiedon käsittely ja prosessointi

Yleiset tiedolliset

kielitaito
kommunikointikyky
oppimis- ja omaksumiskyky
tiedon kriittinen arviointi

Psykososiaaliset

itsenäisyys, omaehtoisuus
itseohjaus, motivaatio, sitoutuminen
muutoksen sietokyky
ryhmätaidot
joustavuus

12

Aivosairaus

missä elämäntilanteissa?

kehittyminen
oppiminen
työ ja kuormittuminen
ikäntyminen

millainen sairaus?

neurologinen vamma sairaus

psykykinen, psykologinen, neuropsykologinen toimintakyky toimintatapa persoonallisuus tunne-energia ja -hallinta

...ja minkälaisessa elämäntilanteessa?

kenellä? 13

Aivosairauksien kuntoutuksesta on

- ❖ tietoa perusteista
- ❖ näyttöä vaikuttavuudesta
  - ❖ oppiminen
  - ❖ harjaantuminen
  - ❖ hermoverkon plastisuus

14

Aivosairauksien kuntoutuksen perusasioita

- ❖ ohjaus ja terapia $\Rightarrow$ harjoittelun omaehtoisuus, pitkäkestoisuus
- ❖ hermoverkon muovautumista edistävät olosuhteet
- ❖ kuntoutumiselle otolliset "aikaikkunat"
  - ❖ aivojen kehitysvaihe
  - ❖ kriittinen ajanjakso esim. vaurion jälkeen

15

Kuntoutuminen

- Pärjääminen sairauden kanssa
  - lääkitys ym. hoito
  - oma osallisuus $\leftarrow$ tieto (alkaen ensitiedosta)
  - oman terveyden hoito, elintavat $\leftarrow$ tieto, motivointi
  - liikunta, vireys, aivojen käyttö
- Eläminen ja tulevaisuuteen suuntaaminen
  - omaisten mukanaeläminen
  - kasvatuksellinen, ammatillinen kuntoutuminen
  - vertaistuki (osallisuus, rohkaistuminen, tieto)
  - sopeutumisvalmennus

16

Aivosairaahan ihmisen kuntoutus

- Monet oireet "näkyttömiä"
  - väsymys
  - pelko
  - toiminnanohjauksen pulmat
  - itsereflektion pulmat

⇒ Seurannan ja jatkuvuuden merkitys

- Persoonaan käyvä vamma/sairaus

⇒ Kuntoutuksessa ajateltava kokonaisuutta ("elämäkertaa")

17

Kuntoutus terveydenhuollossa

- terveydenhuoltolainsäädännössä selkeästi vastuutettu
- julkisen terveydenhuollon vastuu (vrt. Kela)
- hoitotakuun piirissä
- terveydenhuollossa kuuluu
  - arvioida työ- ja toimintakykyä aina muun hoidon yhteydessä
  - vastata tarpeenmukaisesta lääkinnällisestä kuntoutuksesta (Lääk. kunt. asetus)

18

Lääkärin vastuu kuntoutustyössä

- tietoa toimintakyvystä ja siitä mikä kuntoutujalle olennaista
- moniammatillisen työryhmän työn yhteen kokoaja
- hoito-, seuranta- ja dokumentointivastuu

19

Hoito- ja
kuntoutusvastuun
ankkuroituminen

Suunnittelu
Seuranta

- sovitulla tavalla
- kuntoutus on julkisen terveydenhuollon ja sosiaalitoimen vastuulla
- alueellisia eroavaisuuksia voi olla
- järjestöjen työn merkitys!

20

Ankkuripaikat

- tieto
  - asiantuntemus omasta tilasta → itsehoito
  - itsetiedostus
  - omaisten informointi
- turvallisuus ← asioiden tapahtuminen ajallaan
  - ↯ vaikea keskittyä ja luottaa, kun sosiaaliturva-asiat kesken
  - kuntoutuksen ja seurannan aikataulutus ja keskeytymättömyys
    - päätös ja tieto siitä, missä ja milloin kantaa otetaan seuraavan kerran

21

Resurssipäätöksistä
vastaaminen

Kuntoutujalähtöinen
tavoitteellinen
suunnittelu

yksilön tilanne

palvelujärjestelmän
määrittelyt

22

Kuntoutus terveydenhuollossa

- kuntoutusnäkemys ja ihmiskuva?
- arvostus?
- käytännön toteutus
  - jakautunut vastuu
- hoitotakuun paradoksi
- **informaatioyhteiskunta:
aivojen arvostus paremmaksi!**

23

Moniammatillinen
yhteistyö ehkä "hidasta"

mutta pilkkova epätaloudellista

→ tihkuvuotoja, kustannukset ↑

24

Käsitteiden sävyeroja

palveluketju (järjestelmäkeskeisyys)

selviytymispolku (kuntoutujälähtöisyys)

- ⇒ elämän tavoite
- ” – mielekkäys

25

Kehittämisajatuksia

- osaaminen/koulutus
- paikantaminen/erikoisalakohtaiset prosessit
- aikabudjetointi
- kuntoutussuunnitelma ↔ kuntoutusvastuun ankkuroiminen

26

- Kuntoutus pääosin kuntien vastuulla
- Kunnat informaatio-ohjauksen varassa

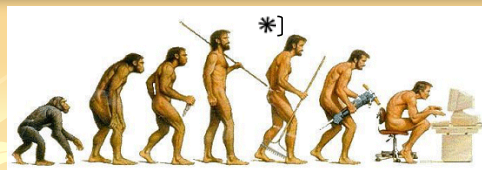
Suunnittelu ja toteutus vaatii tietoa ja näkemystä

Vaikutettava päättäjiin

- kuvaamalla tarpeita ja hyviä käytäntöjä ja aivosairauksien merkitystä

27

*] Pronssikausi ⇨ "tieteellistekninen läpimurto"

Entä ihmisen "läpimurto"...?

?

Ihmisen sietokyky nykyajan häiriötulvassa

28

Ympäristötekijöitä

Perhe	"Rajattomuus"
Koulumaailma	Kellon ympäri -yhteiskunta Kognitiivinen kuorma – "informaatioyhteiskunta"
Työelämä	
Liikenne	Vauhti, nopeus, tiheys, meteli
Media	"Kohkaaminen", "keltaisuus"
"Viihde"	Visuaalisten ja ääniärsykkeiden välkkyvä tulva

29

Kuntoutus tänään

on yhä keskeistä
sosiaalipolitiikkaa, mutta:

hyvinvointiyhteiskunta
voimassa oleva
lainsäädäntö

nykyajan

- kirjoittamattomat käytännöt
- "kulttuurin" nopeatempoisuus, katkonaisuus

Mistä kuntoutuvalle "kasvurauha"?

30

**Kuntoutuminen on ainutkertainen
matkakokemus**

